

Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit – 2. seminář

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit](#)

◆ přepis, česky, vznik: 31. 10. 1972

◆ transcript, Czech, origin: 31. 10. 1972

Heidegger: *Vom Wesen der Wahrheit* – 2. seminář [1972]

31. 10. 1972

Podívejte, já bych si tak představoval, když to shrnujeme, že bychom neříkali lépe či hůře obsah, ale že bychom řekli, proč tam ta předmluva je, jakou funkci má, proč Heidegger nezačne hned první kapitolou. Co tam chtěl říci v té předmluvě, bez čeho by nemohl začít první kapitolu. Tu nejde o obsah, ale jde o postup, který zvolil.

... Nebudeme mluvit o tom, jak Heidegger, ale chceme to nějak sepnout do jedné věty, do dvou vět. To je smysl pochopení.

...

(Macek) On ospravedlňuje v úvodu svou intenci, zabývat se tím, co je společné každé pravdě, prostě tím bytostným určením pravdy, a prostě ten, tu námitku, která se proti této intenci staví, identifikoval jako požadavek a nárok tzv. zdravého rozumu.

H: Výborně, to je – ano. On dělá na začátku rozdíl v přístupu zdravého rozumu, který je něčím tak blízkým každému, a proti tomu tam zdůvodňuje, proč se nechce vydat touto cestou a proč si staví otázku bytostného určení. Takže potom už může tou první kapitolou začít a už se nemusí o tohleto starat, poněvadž si své řekl už v předmluvě. To je tak zhruba smysl té předmluvy.

...

Proč Heidegger volí první kapitolu, proč ji dává na první místo, jakou funkci tam plní v jeho postupu?
(H)

(?) Chce ... funkci osvětlení obecného pojmu pravdy

(?) Chce vymezit ostřeji ten pojem

(H) Ano, ano. Obrací se k tradici, ukazuje, jaké historické, dějinné kořeny má to běžné pojetí pravdy, vylíčí jeho podstatu a odhalí ty kořeny a tím odhalí i povahu tohoto tradičního pojetí, tedy jeho labilitu, jeho nejistotu a problematičnost. Ovšem tím samozřejmě už přecházejeme do druhé kapitoly, kde se to potom zužuje. Zatímco tady jde o obvyklý, obecný, běžný pojem pravdy, tak tam už se přistoupí k základu tohoto běžného pojetí, tedy k otázce shody. Teď tedy přibližně víme, kam to míří, a budeme to probírat za sebou. Máte sami nějaké poznámky, především k tomu, co tam je nejasné, co je potřeba ještě přidat, aby ten text mluvil? To snad bychom vždycky měli udělat předem, když budou někde nějaké nejasnosti, jsou tam třeba nářky na něco, tak si to nejdříve doplníme. Nepřišli jste na nic, co by vás zarazilo? Co by tedy zůstalo věčně utajeno?

(Matějka) Mně tady dělalo trochu potíže... tam ta pasáž, kde se srovnává a konfrontuje s Kantovým pojetím

(H) Tam ta vzpomínka na Kanta, že to není tak, jak myslel Kant, nýbrž ta stará theologická tradice, ano? To je to místo?

(M) Tady patrně pociťuju určitý encyklopedický nebo jakýkoli jiný znalosti hlubší znalosti Kanta ...

(H) Dobře, ano. Tak to je samozřejmě potřeba ... A což ta druhá strana, ta je jasná, ten výklad theologický? Na konci kapitoly se říká, že když tu theologii dáme před závorku, tak že nám zbyde staré, byť nikoli nejstarší podání, podle něhož je pravda soulad výpovědi s věcí. Proč je tam řečeno „staré a nikoli nejstarší“? To je také určitý náznak. Které je to staré, nikoli nejstarší podání, že pravda je *homoiósis*? Na kterého autora to asi naráží? Ta především je zjevná, že na Řeka ... No to je Aristoteles. A proč to není nejstarší podání? Protože původnější je Platonovo pojetí. A Platonovo pojetí ovšem je ve značné, rozsáhlé shodě s tím ...

(Macek) s tím theologickým

(H) ano, s theologickým. Theologie využila v rozsáhlé míře toho Platonova pojetí a dala mu ještě hlubší zakotvení, takže je – zatímco u Platona to mělo charakter jakéhosi mýtu, v tom jeho smyslu mýtu, jako má mýtus o jeskyni, třeba, jímž chce nějakým způsobem obrazně ukázat něco, co čistě racionálně zatím nedovede uchopit. V podstatě ta jeho koncepce světa idejí je takovýmhle pomocným mýtem, který se snaží on samozřejmě racionálně zdůvodnit v mnoha dialozích, ale zůstává to jaksi nedoloženo nebo nezabezpečeno. A teď přichází teologie a zabezpečuje to tak, že ten svět idejí, to je svět božského rozumu. Takže v tom případě de facto to theologické pojetí, byť ne ve vypracované theologické podobě, je starší než Aristoteles, je to ten Platon, a Aristoteles skutečně se snažil to Platonské pojetí zbavit vázanosti na onen jakoby mýtus o světě idejí, protože to je to, co Aristoteles škrtl: samostatnou existenci světa idejí. U něho – co tam místo idejí nastupuje? Idea je to, co dává tvar věcem, tedy zajícovatost, řekli bychom tedy se středověkem, je něco trvalého, neměnného, je to něco, co je v základu všeho, co pak můžeme nazvat zajícem. Konkrétní zajíc je jakousi nápodobou nebo jakýmsi konkrétním a nikdy zcela dokonalým případem té zajícovatosti. No a Aristoteles tu zajícovatost přestává vykládat jako věčnou, neměnnou ideu, která má více skutečnosti než skutečný zajíc. Tím kritizuje Platona. A jakou funkci tam ta zajícovatost má, u Aristotela?

(Macek) Je ve věci ...

(H) Ano, je ve věci, jak později zase říkali ve středověku, ale jakým způsobem tam je? To je ...

(?) Je podstatou ...

(H) To je otázka – podstata je oboje u Aristotela. Ta má dvojí charakter. Ale u něho jsou ty význačné pojmy forma a materia, nebo morfé a hylé. Tedy idea platonská se stává morfé, stává se tvarem. Je to to, co dává podobu jinak beztvaré hmotě. Ovšem sama nemá existenci, bez hmoty neexistuje. Forma může existovat pouze v té hmotě. Žádná zajícovatost jako taková, samotná, a všechny ostatní takové formy netvoří vlastní existenci nějaký vyšší svět. Svět je jen jediný, a to je svět zformované hmoty, v různém míře a v různé kvalitě. A tak to je to „staré, ale nikoli nejstarší“ pojetí. Na to to navazuje.

A pokud jde o toho Kanta, je tam citováno, že „předměty se řídí naším poznáním.“ Vůbec, měli jste příležitost něco, alespoň pár slov, slyšet o Kantovi? To jste tedy měli v přednáškách. Tak, jak to tam vypadá, u Kanta? Především Kantovo myšlení je orientováno na čem? Jeho kritické spisy, nikoli ty první spisy. Tak především, slyšeli jste něco o tom, jak Masaryk to interpretuje takovými svéráznými formulami? Prohlásil, že Hume probudil Kanta z dogmatického spánku. To je určité, trochu zdeformované citování toho, co říkal Kant sám o sobě. V čem spočíval dogmatický spánek Kantův? Tedy ne přesně, zhruba. Čí je žák Kant? Christiana Woffa, a Wolff je žák Leibnizův. Kant vyrůstal v tradici západoevropského racionalismu, hlavně francouzského, od Descartesa. A samozřejmě ta tradice není zcela izolovaná: Leibniz píše polemiku proti Lockeovi, ty jeho *Nouveaux essais* jsou namířeny, je to kritika Lockeova výkladu o lidském poznání, porozumení, *On the Human Understanding*, se to jmenuje. Ta polemika mezi empirickou anglickou tradicí a mezi evropským racionalismem byla ustavičná. Ale Kant vychází z té tradice racionalistické, byť už diskutující s empirismem, a teprve po tom se setkává s Humeem jako představitelem anglického empirismu. A Hume svým pochybováním, svou skepsí jím zatřásl. Tedy ty pochybnosti třeba o kauzalitě, s níž samozřejmě ten racionalismus descartovský počítá. Tak co teď s tím? Jak vůbec souvisejí ty věci? Jak vypadá časová souvislost věcí? Neboť kauzalita je možná jenom v čase. Tedy jak vypadá jenom ta časová stránka? Kde se to bere? My podle Huma nemáme vůbec možnost to nějak kontrolovat, vlastně jsme na tom tak, jako kdybychom nemohli rozeznat sen o skutečnosti. Nemáme možnost to rozeznávat. A teď co Kant dělá: proti Humeovi nemůže prokázat ve věcech samých kauzální spojení. Nemůže tam ukázat časový kontext. Ale protože se bez něho nemůže obejít, tak jej zakládá nikoli ve věcech, ale v lidském přístupu. To znamená: my máme jakési apriorní nazírací formy. Nedovedem jinak věci vnímat než v čase a v prostoru. Ale přitom čas a prostor neexistuje, to je jenom náš přístup, to jsou naše souřadnice, do nichž my to vždycky strkáme. A v tomto smyslu se tedy věci řídí podle našeho přístupu: my je navěsíme na určitá místa, ale ta místa, to jsou místa našeho přístupu, to nejsou místa objektivně před námi. Já jsem to teď řekl velice zjednodušeně, ale ta podstata z toho

vyplývá – že předměty se řídí naším poznáním. To není docela přesně pravda, ale jde o to, že to, co my víme, je jakousi syntézou toho, co se dozvídáme empiricky, ze zkušenosti, a toho, s čím přicházíme, co máme v sobě uloženo, s čím už rozum jako takový, nejen náš lidský rozum, jednotlivý, ale rozum jako takový, už disponuje od počátku, co je jeho vlastností. No, tak ... Ještě prosím vás máte nějaký body, který bychom měli takhle předem ... Tak ne-li, tak to budeme zase po odstavcích nějak charakterizovat. Tak co je obsahem toho prvního odstavce. Je to obsaženo v závěrečné větě, co to je, že věc souhlasí. Obsahem druhého odstavce, co to je, když věta souhlasí. Tedy ty první dva odstavce se týkají čeho? ... Tady jde o obvyklý pojem pravdy: co se tím obvykle rozumí. A hned v druhé větě se říká: i když už skoro nevíme, pořádně, co je základem, už je to příliš obroušeno, užíváme toho příliš často, tak přece jenom ještě nám zbývá jakési povědomí, že tím slovem míníme to, co činí pravé pravým. Teď prosím vás, všimněte si: minule, když jsme se snažili charakterizovat předmluvu, tak jsem tam jednou omylem místo – jak je konec prvního odstavce – to

(Matějka: konfrontace Kantova pojetí a staré teologické tradice – otázka.)

To bude samozřejmě třeba objasnit. Ale což ta druhá strana, ta je jasná? Ten výklad teologický? Na konci naší kapitoly se říká, že když tu teologii dáme před závorku, tak že nám zbude staré, byť nikoli nejstarší myšlenkové podání, podle něhož je pravda soulad výpovědi s věcí. Proč je tam řečeno staré, byť nikoli nejstarší? To je také určitý náznak, že? Které je to staré, nikoli nejstarší myšlenkové podání, že pravda je homoiósis? Na kterého autora to asi Heidegger naráží? Především je zřejmé že na Řeka, že? No to je Aristoteles. A proč to není nejstarší podání? Protože původnější je Platonovo pojetí, a to je ovšem ve značné, rozsáhlé shodě s tím teologickým. Teologie využila v rozsáhlé míře toho Platonova pojetí, a dala mu ještě hlubší zakotvení, takže zatímco u Platóna to měla charakter spíše jakéhosi mýtu v jeho smyslu, jako je mýtus o jeskyni např., jímž chce nějakým způsobem obrazně ukázat něco, co čistě racionálně zatím nedovede uchopit. Tak v podstatě ta jeho koncepce světa idejí je takovýmhle pomocným mýtem, který on se samozřejmě snaží racionálně zdůvodnit v mnoha dialozích, ale zůstává to jaksi nedoloženo, nezabezpečeno. A teď přichází teologie a zabezpečuje to tak, že svět idejí je tím světem božského rozumu. Takže v tom případě de facto teologické pojetí, byť nikoli ve vypracované teologické podobě, je „starší“ než Aristoteles, je to ten Platon. A Aristoteles se skutečně snažil platonské pojetí zbavit vázanosti na mýtus o světě idejí, protože to je právě to, co Aristoteles škrtl: samostatnou existenci světa idejí. U něho – co tam nastupuje místo idejí? Tak idea je to, co dává tvar věcem. „Zajícovatosť“ je něco trvalého, neměnného, něco, co je v základu všeho toho, co můžeme nazvat zajícem. Konkrétní zajíc je jakousi nápodobou nebo jakýmsi konkrétním a nikdy docela dokonalým případem té zajícovatosť. A Aristoteles tu zajícovatosť přestává vykládat jako věčnou, neměnnou ideu, která má více skutečnosti než konkrétní zajíc. Pro to kritizuje Platóna. A jakou funkci pak má u Aristotela ta zajícovatosť? (Macek: Je ve věci...) Ano, je ve věci, jak později ve středověku říkali, ale jakým způsobem tam je? Jako podstata...) To ne, podstata je u Aristotela obojí, ta má dvojí charakter. U něho najdeme dva významné pojmy, forma a materia, morfé a hylé. Platonská idea se stává morfé, stává se tvarem, je to to, co dává podobu jinak beztvaré hmotě. Ovšem samo to nemá existenci, bez hmoty to neexistuje. Forma může existovat pouze ve hmotě. Žádná zajícovatosť jako taková a všechny ostatní takové formy netvoří vlastní existenci nějaký vyšší svět. Svět je jenom jediný, a to je svět zformované hmoty, v různé míře a v různé kvalitě. A tak to je ten důvod, proč staré, ale nikoli nejstarší pojetí.

A pokud jde o Kanta, najdeme tam citaci: předměty se řídí naším poznáním. V jakém smyslu se předměty řídí naším poznáním? Vůbec, měli jste příležitost něco, alespoň pár slov slyšet o Kantovi? Jak to tam vypadá? Kantovo myšlení je orientováno na čem? Tedy jeho kritické myšlení, nikoli ty první spisy. Slyšeli jste něco o Masarykových svérázných formulích, že Hume probudil Kanta z dogma-

[Zde přepis končí – pozn. red.]